

УДК 271.222(497.11)-523.4-9"1898/2010"
726.54(497.11)"1898/2010"

Сања Николић

Кучево

Црква Светог Вазнесења Господњег у Кучеву

Abstract: Црква у Кучеву била је и остала место где су верни овог дела Србије, заједно са својим свештенослужитељима, служећи Свету Литургију, сводили небо на земљу и освештавали поверено им време и простор, узводећи смртно у бесмртност. Аутор излаже историју црквених прилика у Кучеву, податке о литургијској заједници и цркви Св. Вазнесења Господњег у Кучеву.

Key words: Кучево, Звижд, литургијска заједница, парохија.

Старе цркве и манастири на територији кучевачких парохија

Територија на којој се данас простиру кучевачке парохије била је насељена још у давна времена. Из првих векова хришћанске ере постоје подаци о руднику *Кучајна*¹, насељу *Гудускум*², а из III века и данас постоје зидине римског утврђења и ливнице злата *Краку лу Јордан*³.

Кучајна је била, несумњиво, највеће рударско седиште, не само из римског доба већ и у средњовековној Србији. Рударско насеље Кучајну посетио

* sanjanikolic33@yahoo.com

¹ Помиње се као *Кичои, Кичо, Сисаена, Сисеиа*, а по њој се и цела област око средњег Пека називала Кучево, *Сисеиа*. В.: Ант. Лазић, „Насељавање и развитак насеља у средњем и горњем Пеку“, *Гласник Географској друштва*, свеска XXV, Штампa државне штампарије Краљевине Југославије, Београд, 1939, 14. (даље: А. Лазић, *Насељавање и развитак насеља*)

² Михаило Ризнић и Феликс Каниц римски град на овом месту називају „Chryso vechia“ (Старозлатија). В.: Феликс Каниц, *Србија — земља и становништво од римској доба до краја XIX века*, прва књига, Београд, 1987, 244 (у даљем тексту: Ф. Каниц, *Србија I*); Михаило Ризнић, „Старински остаци у срезу звишком (окр. пожаревачки)“, *Старинар*. V, Београд, 1888, 31, 34 (у даљем тексту: М. Ризнић, *Старински остаци*).

³ *Краку лу Јордан* (Јорданова коса) јесте археолшки локалитет на ушћу реке Бродице у Пек. Спада у категорију споменика културе од изузетног значаја. Досадашњим радовима откривено је више просторија различитих намена. Овде су пронађене алатке, рударске лампе, велики судови за жарење руда, жрвњеви и др. На основу Диоклецијановог новчића, откривеног на локалитету, извршено је прецизно датирање у крај III века. Овде је пронађен већи број кованих римских новчића који датирају од II века до друге половине III века. В.: М. Ризнић, *Старински остаци*, 34.

је римски цар Хадријан 128. године. Он је овде имао своје златне руднике. На месту где се некада налазила мајданска топионица биле су видљиве рурешевине старих грађевина зиданих од римских опека.⁴

Насеље *Гудускум* лежало је на простору од подножја Јеленске стене, протежући се од запада на исток све до Бањског поља.⁵ На месту где је некада постојао град налажени су темељи грађевина и римска опека.⁶ У овом насељу живели су рудари, римски чиновници и војници, који су били ангажовани за рад у руднику, у Кучајни.

О најранијем ширењу хришћанства на територији данашњих парохија кучевачких тешко је говорити због оскудности података. Кучево и околина познати су по рудном благу, тако да су због рада у рудницима овде долазили припадници различитих народа, а сами рудници били су интересантни за разне освајаче. Богате стишке и печке равнице биле су привлачне римским владарима, па су они настојали да се овај крај насели римским насеобинама.⁷ У Виминацијуму, као главном граду области, било је концентрисано становништво одакле се кретало и боравило највише обалом Дунава, где имамо најбројније остатке грађевина, али и поред реке Пек, у Звишкој области, о чему нам сведоче подаци о старим римским друмовима.⁸ Ове чињенице упућују на могућност да је још у првим вековима хришћанске ере овде било хришћана, но о томе не постоје никакви подаци, а нису познати ни мученици за веру са ових простора из периода гоњења Цркве.

Убрзо након Миланског едикта (313), постојање епископске катедре у Виминацијуму,⁹ где је епископ имао чак титулу митрополита,¹⁰ говори у прилог

⁴ *Исїо*, 35.

⁵ О римској вароши која се налазила недалеко од данашњег Кучева Михаило Ризнић 1888. пише да је била „преко реке Пека на југу, једно 3700 метара далеко од данашње вароши, а при самом утоку реке Кучајне у Пек. Темељи од грађевина почињу од подножја Јеленске стене и протежу се од запада на исток, све до Бањског поља. Захватају у дужину 4 километара, а у ширину до 1200 метара. Има темеља од неких грађевина врло дугачких и широких; (тако једна зграда имала је основ правоугаоника, чије су стране 57 м. дугачке, а 35 широке), а има их и малих. Готово све имају више-мање основу правилног четвороугла. Темељи се лепо распознају, а већином су зидани од малтера, опека и камена.“ М. Ризнић, *Сїарински осїаци*, 34;

⁶ Овде су пронађене римске опеке са печатом VII Клаудијеве легије и други археолошки материјал, који сведочи о интензивном животу у овом крају у периоду током I–V века. В.: Бен Младеновић, Драган Јацановић, *Насеља Браничева, геогрaфско-археолошко-историјска монографија*, Пожаревац, 2002, 146. (у даљем тексту: Б. Младеновић, Д. Јацановић, *Насеља Браничева*)

⁷ М. Ризнић, *Сїарински осїаци*, 56.

⁸ *Исїо*.

⁹ Виминацијум је био епископско седиште са потврђеним епископима Амантином из 343. године и Киријаком из 356. године. В.: Б. Младеновић, Д. Јацановић, *Насеља Браничева*, 51.

¹⁰ Митрополиту у Виминацијуму била су потчињена три епископа: Сингидунума, Маргума и Хореум Маргија. В.: Протојереј-ставрофор др Радомир Милошевић, *Срїска љравославна еїархија браничевска — шемаїїизам 2003*, Пожаревац, 2003, 68 (у даљем тексту:

томе да је и у околини било доста хришћана. Покрштавање становништва одвијало се већим интензитетом почетком IV века. Хришћанству је приступао слој сиромашнијих грађана, на шта указују материјални остаци тога доба, као и ретки епиграфски споменици хришћанства, који су чешћи на опекама него на камену.¹¹ Црквено седиште у Виминацијуму постојало је највероватније до доласка Хуна на Балкан, када су под вођством Атиле, око 441–443. године порушили Виминацијум.¹² У тој најезди порушене су и цркве, а епископи се више не спомињу. Цар Јустинијан I (527–565) трудио се да утврди северну границу на Дунаву и обнови цркве.¹³ Авари су 584. године заузели Виминацијум, али се он почетком VII века поново помиње као византијска војна база у рату против Авара.¹⁴ Цар Лав III Исавријанац (717–741) је 731. из јурисдикције римског епископа изузео ове просторе и потчинио их Цариградској патријаршији, а то је имало значајан утицај на каснији ток догађаја и црквену историју.

Почетком IX века браничевска област потпала је под бугарску власт. Бугари су примили хришћанство 864. године и оформили тзв. „моравску“ епископију са седиштем у Браничеву. Из овог периода помиње се епископ моравски Агатон као учесник тзв. Прво-другог цариградског сабора 879–880. године. О конкретним приликама на територији садашњих кучевачких парохија нема података, тако да само индиректно можемо претпоставити да је тада и овде било хришћана.

Током XI и XII века превласт поново преузима Византија, па се као погранични градови Византијског царства са Угарском јављају Београд и Браничево. Слабљење Византије, после смрти цара Манојла Комнина, 1180. године, имало је за последицу знатне промене у браничевској области. Угри нападају Београд и Браничево већ 1182. и пустоше његову околину. После слома Византије у Четвртог крсташком рату Кучево је, као и Браничево, било предмет борбе Угарске и Бугарске.

Назив *Кучево* јавља се у XIII веку и подразумева област, а не само насеље. Заједно са Браничевом означавало је велику област низ Дунав обраслу шумом. Кучево се тада помињало у више случајева, углавном у повељама мађарског краља Ладислава IV.¹⁵

Р. Милошевић, *Шемањизам 2003*)

¹¹ Б. Младеновић, Д. Јацановић, *Насеља Браничева*, 52.

¹² Константин Јаричек, *Историја Срба I*, превео и допунио Јован Радонић, Београд, 1952, 28 (у даљем тексту: К. Јаричек, *Историја Срба I*)

¹³ *Исто*, 31.

¹⁴ Б. Младеновић, Д. Јацановић, *Насеља Браничева*, 52.

¹⁵ У повељи краља Ладислава IV из 1273. године, извесни Георгије именован је за бана Браничева и Кучева. Ова бановина је била краткотрајна, од 1272. до 1273, Кучево се тада помиње као *Куцхе* или као *Куцху*. В.: Милорад Николић, *Монографија Кучева и Звижда*, Кучево, 1997, 29. (у даљем тексту: М. Николић, *Монографија Кучева и Звижда*)

У доба Немањића постаје део српске државе, када су краљеви Милутин и Драгутин 1291. године победили и отерали татарске самозванце Дрмана и Куделина.

У доба српских царева села Кучајна, Крушевица,¹⁶ Волуја и Каона налазе се у посебној области, која се назива Звижд.¹⁷ У то време Звижд је био чувена рударска област, у којој је било хришћана, а „тада беше у њему чувених манастира којима је давато са рудника по неколико десетина ока сребра као закупнина“¹⁸.

Раваничком повељом кнез Лазар своју најзначајнију задужбину богато одбараје да дели „бир браничевски и кучевачки наполе са митрополитом“.¹⁹ Село Крушевицу 1380. године кнез Лазар прилаже својој задужбини манастиру Горњаку.²⁰ У повељи се, поред Крушевице, спомиње и село Волуја.

У доба Немањића, током XIII и XIV века, рударство у Кучајни достигло је свој врхунац. Тада се овде, поред олова, вадило и злато и сребро. Цар Лазар је у Кучајни имао ковнице оружја и новца.²¹ Рудници у околини Кучева активни су и у време деспота Стефана Лазаревића. Почев од 1553. године у Кучајни су рудник поново активирале османлијске власти,²² а ту је постојала и ковница турског новца до XVII века. Рад у овим рудницима је касније прекинут, а обновљен је накратко (1718–1738) за време аустријске окупације. После ослобођења држава Србија је обновила рударске радове у Кучајни, 1849. године.

У XIV веку познат је *Железник* у Кучеву. *Железник* је рударски и трговачки центар, који се у дубровачким архивима помиње 1359. године као *Selesnich in Siseia*, као дубровачка колонија за куповину олова.²³ Данас се један део села Волује назива *Железник*, али у историјској географији српских земаља

¹⁶ У средњем веку Кучево је познато под именом Крушевица и Горња Крушевица.

¹⁷ М. Ризнић, *Старински остаци*, 31.

¹⁸ *Истио*, 32.

¹⁹ С. Новаковић, *Законски сїоменици срїпских држава средњеїа века*, Београд, 1912, 770. (у даљем тексту: С. Новаковић, *Законски сїоменици*).

²⁰ С. Новаковић, *Законски сїоменици*, 771; Александар Младеновић, *Повеље кнеза Лазара: тексти, коменшари, снимци*, Београд, 2003, 32 (у даљем тексту: А. Младеновић, *Повеље кнеза Лазара*); Александар Крстић, „Поседи манастира Дренче и Ждрела у Браничеву из времена кнеза Лазара“, *Историјски часопис* LIII (2006), 143 (у даљем тексту: А. Крстић, *Поседи манастира Дренче и Ждрела*). У Раваничкој повељи кнеза Лазара такође се помиње у Звижду село Крушевица и село Каона (А. Младеновић, *Повеље кнеза Лазара*, 54) али постоје претпоставке да су приликом преписивања горњачка или раваничка повеља интерполиране (А. Крстић, *Поседи манастира Дренче и Ждрела*, 140).

²¹ А. Лазић, *Насељавање и развишаак насеља*, 14.

²² А. Крстић, „Кучево и Железник у светлу османских дефтера“, *Историјски часопис* XLIX (2002), 140 (у даљем тексту: А. Крстић, *Кучево и Железник*).

²³ А. Лазић, *Насељавање и развишаак насеља*, 5. В. и: Константин Јиречек, *Историја Срба II*, превео и допунио Јован Радонић, Београд, 1952, 174.

у средњем веку питање положаја области Кучево и места где се налазио Железник још увек изазива контроверзе.²⁴

Средином XV века, при општем страдању српског народа страдало је и Кучево. Године 1438. Турци су провалили у Ердељ и Србију, тада су заузели Раваницу, Островицу и Борач. После пада Смедерева, 1459. године, Турци су завладали Кучевом и околином.

Године 1467. у попис нису унели област Кучева, која лежи у горњем току Пека, а која би, с обзиром на свој положај, морала у тадашњој шеми територијалне поделе Отоманског царства припадати браничевском субашилуку.²⁵ У овај попис унета је област Звижд, која се простира у средњем току Пека, између области Пека и области Кучева. Регистровано је пет села: Нересница, Церово, Шевица, Божане и Крушевица.²⁶ *Звижд* као назив за област задржало се до данас. Године 1476/77. кучевачка област била је унутар граница смедеревског санџака, а приходи од 18 села у Кучеву су уписани у хас браничевског субаше и тадашњег санџак-бега Али-бега Михаловића. После пропасти српске деспотовине, 1459, становништво Кучева благо се расељавало у време турске владавине.

Занимљиво је да је на овим просторима некада било више манастира, док о црквама и парохијском животу скоро да нема података.

Драгоцене истраживања од 1886. до 1888. спровео је Михаило Ризнић, учитељ из Кучева. Он је у чланку „Старински остаци у срезу звишком“, у *Старинару* из 1888, објавио податке о манастирима и црквама, чије темеље је имао прилике да види, а који данас више не постоје. Он пише: „Од цркава, у Звижду сам наилазио на темеље од седам њих. Прва је и најважнија она на извору Манастирске реке, спрам села Каоне. У њеној близини, на атару истог села, има још два црквишта. Четврто је црквиште на атару села Дубоке, пето у атару села Волује на Маринковцу, шесто у атару села Нереснице, а седмо на атару Кучева, на месту званом Селиште.“²⁷ Даље наводи да је могуће да има још црквишта које он није видео.²⁸

²⁴ В.: А. Крстић, *Кучево и Железник*, 13–162.

²⁵ Момчило Стојаковић, *Браничевски њефџер*, Београд, 1987, 8 (у даљем тексту: М. Стојаковић, *Браничевски њефџер*). Зашто се кучевачка област тада нашла ван Браничева, постоји више претпоставки. Кучево и уопште шумовити крајеви североисточне Србије нарочито су у време турске власти били познати по стециштима хајдука и других оружаних група, тако да је могуће да су деловања ових група утицале на споро успостављање турске власти у овим крајевима и на само пописивање становништва. В.: М. Стојаковић, *Браничевски њефџер*, 8–9.

²⁶ *Истио*, 10.

²⁷ М. Ризнић, *Старински остаци*, 32.

²⁸ *Истио*, 35.

Најзанимљивији — како је сматрао М. Ризнић, и најзнаменитији манастир²⁹ — био је код села Каоне, на реци Далши,³⁰ са црквом Рођења Пресвете Богородице. Манастир је подигнут при крају владавине деспота Стефана Лазаревића. Запис³¹ начињен око 1428. у рукописном Јеванђељу³² извесног Радослава упућивао је на то да је Радослав написао читав запис који се налази на Јеванђељу и да је он и преписивач књиге и сликар.³³ Зато М. Ризнић пише: „Како је Радослава позвао Деспот из Свете Горе у Србију, да му књиге пише; а он ће му начинити догостољу на каквом згодном месту, те да се не мора више у Св. Гору вратити.“³⁴ Име светогорског монаха кога данас у науци називају „инок из Далше“ није било *Радослав*.³⁵ Радослав је само осликао Јеванђеље и на икони Св. јеванђелисте Јована написао: „Помени Господи, в царстви си раба својего Радослава писавшаго свјетије образи сије.“³⁶ Инок из Далше заправо је био поштовани краснописац, који је, пре позива деспотовог, преписивао књиге у манастиру Љубостињи.

Инок из Далше, пролазећи кроз пределе богате пећинама, текућим водама, ненасељене и сличне отачким скитовима, у којима су живели испосници, после дужег путовања стигао је у место у подножју горе Висока, на извору реке Далше.³⁷ Тридесет и пет монаха окупило се и градило манастир на том месту желећи да уђу у Царство небеско и да живе животом преподобних. Код њих су, према иноковом запису, долазили људи из околних крајева потребујући благослова и молитве.³⁸ Због силног насиља Мађара, који су освојили Голубац и почели да гоне монахе, монаси нису могли дуго остати у овом манастиру. Манастир су пљачкали и Турци и Мађари. Из њега је 35 монаха „после петодневног лутања и мучења, голи, боси, и гладни побегли у град Вишеслав,³⁹ ту се скупили, одморили, и потом опет вратили у манастир,

²⁹ *Истїо*, 35–39; В. и: Проф. П. Момировић, „Историја Браничевске епархије“, *Браничевски весник* VII, мај–јун–јул, Пожаревац, 1939, 131.

³⁰ Река је носила назив Далша, али је временом преименована у Дајша. В.: Предраг Мирковић, *Светињиње Браничева — манасїири, манасїириїта и свеїте воде*, Београд, 2005, 267 (у даљем тексту: П. Мирковић, *Светињиње Браничева*).

³¹ Љубомир Стојановић, *Сїари срїски зайиси и найїйиси, књиїа I*, Београд, 1982, 79–84. (у даљем тексту: Љ. Стојановић, *Сїари срїски зайиси и найїйиси*)

³² Данас се налази у библиотеци у Петрограду. В.: Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 299.

³³ Да је писац целокупног записа на Јеванђељу Радослав, веровао је и Михаило Ризнић. В.: М. Ризнић, *Сїарински осїаци*, 36.

³⁴ М. Ризнић, *Сїарински осїаци*, 36.

³⁵ Радослав је био сликар манастира Каленић, који је минијатурама изузетне лепоте украсио Јеванђеље. В.: П. Мирковић, *Светињиње Браничева*, 214; Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 300.

³⁶ Љ. Стојановић, *Сїари срїски зайиси и найїйиси*, 84.

³⁷ *Истїо*, 81.

³⁸ *Истїо*.

³⁹ Данашњи Доњи Милановац. В.: П. Мирковић, *Светињиње Браничева*, 213.

који тада беше у рушевинама⁴⁰. Инок из Далше, потом, одлази у манастир Благовештење, близу града Ждрела,⁴¹ где наставља свој преписивачки рад.

У историјским изворима нема даљих података о манастиру Далши. Вероватно манастир после разарања није обновљен. Остаци манастира, који су се налазили у тзв. Манастирском пољу, које М. Ризнић описује сматрајући да је реч о манастиру Далши, заправо су остаци манастира Светога Николе. То је место где се данас налази фабрика креча и камена.⁴²

Испитујући остатке грађевина, М. Ризнић дао нам је податке да се манастир налазио на удаљености четири километара од Кучева, ниже Просеченог камена, где је испод високог брда које Власи зову Талу Маре извирала река Стара Дајша. С десне стране од самог извора ове реке, уза саму стену, виделе су се развалине грађевина крајем XIX века: „Оне заузимају преко 3 хектара простора, а међу њима се јасно распознаје место манастира. С леве стране ове речице уздиже се високи брег, који Власи зову 'Чукареле'. На врху тога брега виде се зидине од старог града, а на подножју његовом (у једном брдоравну) познају се трагови још једне цркве. Цела та долина зове се 'манастирска', па се често и река зове 'Ваље манастиру', влашки, што значи река манастирска.“⁴³ Ову долину, која се налази у атару села Каоне, људи су поштовали као неко светилиште и говорили су о њој пуно прича.⁴⁴ Манастир је мерио у дужини са олтаром 14,75 м, а у ширини 6,35 м.⁴⁵ Из олтара се могло ући у пећину, а из пећине кроз пукотину у стени чак на Ђулу. Манастир је био прилепљен уза стену, која је са северне стране служила као зид. Имао је два улаза, јужни и западни. Двориште је заузимало простор у дужини од 75 м, а у ширини 37 м и било је ограђено зидовима. Свуда унаоколо биле су ћелије, а на средини дворишта чесма, из које је избијала вода, која се сматрала лековитом.⁴⁶ Друга црква, на левој обали реке, под Чукарицом, била је дужине 12,35 м, ширине 5,15 м и имала је припрату. Зидана је од опеке, креча и камена.⁴⁷ Трећа црква преко језера, под брдом Просечени камен, била је још мања, дужине 9,15 м и ширине 5,15 м. Због трња и шуме није био видљив

⁴⁰ М. Ризнић, *Сџарински остџаци*, 37.

⁴¹ Љ. Стојановић, *Сџари српски зайиси и најџиси*, 83.

⁴² О месту где се налазио манастир Далша в.: П. Мирковић, *Свејџиње Браничева*, 215–216; 266–273.

⁴³ М. Ризнић, *Сџарински остџаци*, 38.

⁴⁴ „Ја ћу навести овде неколико. За реку Пек веле, да је текла около брега 'Чукариц' преко језера, ватала ток данашње Дајше, и онде где ова сад утиче, слазила у данашње корито. Кад су дошли калуђери, хтели су они у овој долини — сада Манастирској — да начине богомољу. Томе им је сметао ток реке Пека, а донекле и пут који је водио уз реку. Да доскоче тој препреци, они просеку ново корито, између Чукарице и Каоне, па туда пусте реку. Старо се корито оцеђи и у место њега остане данашње језеро из кога се слива речица Стара Дајша. У тако обезбеђеној долини они начине манастир, под самом стеном до језера.“ М. Ризнић, *Сџарински остџаци*, 39.

⁴⁵ *Истџо*.

⁴⁶ *Истџо*.

⁴⁷ *Истџо*.

унутрашњи распоред.⁴⁸ На врху Чукарице постојала је природна стена, која је личила на крст, око које су се на 175 м околу видели порушени остаци града обрасли у трње. О овом граду М. Ризнић пише: „Народ прича, да је некад у овом манастиру седео митрополит са 77 калуђера. Толико је веле било и конака око манастира. Под тај манастир долазила су сва села у Звижду па и Мајдан Кучајна. Рудари су морали да зидају град, да оправљају путове и да дају манастиру 50 ока сребра и 5 ока злата на годину. Један војвода чувао је то благо са 300 војника који су седели у граду на Чукарици. И сад веле Каонци, налазимо овуда њине стреле, копља и буздоване. Од тих ствари ја сам у Стеве Пејића видео један шестоперац и врх од копља.“⁴⁹

Овај манастир се помиње у турском попису из 1560. године. Тада су четири монаха у њему живела, с обавезом да султановој благајни плаћају 439 акчи.⁵⁰ Ово је један од малог броја манастира који су деценијама очували исти број монаха и висину фискалних обавеза. Тек попис из времена султана Мурата III бележи да су у манастиру само три монаха.⁵¹

У рушевинама овог манастира 1844. нађен је месингани печат митрополита смедеревског и браничевског Никодима из 1667. године.⁵² На печату округлог облика, пречника 3,3 цм, стајао је натпис „Никодим митрополит Смедереву и Браничеву 1667“, а у средини налазио се лик Св. Николе. Постоје претпоставке да је овде било пренето и седиште митрополије.⁵³

Два манастира посвећена Св. Николи у нахији Пек спомињу се у турском попису из прве половине XVI века. Њихова заједничка обавеза је да султановој благајни плаћају 1897 акчи. Нема података где се тачно налазе, али висина пореза који је требало да плате, говоре о томе да су имали солидан земљишни фонд.⁵⁴

Манастир Св. Димитрија, поред Нереснице, помиње се једино у турском попису из 1560, уз коментар да се налази код тврђаве Кучајне. Његов

⁴⁸ *Истїо.*

⁴⁹ *Истїо*, 55.

⁵⁰ Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 303; П. Мирковић, *Светиїње Браничева*, 263.

⁵¹ Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 303.

⁵² Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 42; Ф. Каниц, *Србија I*, 245; Б. Младеновић, Д. Јацановић, *Насеља Браничева*, 144; М. Ризнић, *Стїарински остїаци*, 55.

⁵³ П. Мирковић пише да је манастир сигурно постојао до 1667. године, а чињеница да је митрополитов печат остављен у рушевинама упућује на закључак да су Турци изненада ударили на ову светињу и да су монаси морали брзо да се повуку у брда изнад манастира. У близини манастира, за време копања темеља за управну зграду фабрике, откопан је скелет мушкарца, који је био сахрањен вертикално главом на доле, а у његовој лобањи налазио се укуцан велики ковачки ексер. По начину убијања може се претпоставити да су овај злочин починили припадници исте турске војне јединице као и код манастира Брадача, где је нађен скелет жене убијене на исти начин. Оба манастира су страдала убрзо после 1667. године. В.: П. Мирковић, *Светиїње Браничева*, 266; Р. Милошевић пише како није сигурно да је седиште митрополије пренето у овај манастир, како то мисли Душан Митишевић. В.: Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 42; 303.

⁵⁴ Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 302; П. Мирковић, *Светиїње Браничева*, 263.

годишњи данак био је 255 акчи, а у њему су живела два монаха.⁵⁵ Манастир данас не постоји и не зна се на ком је месту тачно био,⁵⁶ али се сматра да га треба тражити у равници на левој обали Пека, у троуглу између Кучева, Кучајне и Нереснице.⁵⁷ М. Ризнић је видео развалине од цркве недалеко од ушћа Буковске реке у Пек. Не наводи коме је црква била посвећена или да је реч о старом манастиру, али пише следеће: „Ту је некада постојала бања са изворима киселе воде, чији се трагови и данас виде крај Буковске реке. Народ вели да је ту долазио силан свет, лечио се и Богу молио у овој цркви. Урасла је сва у трње те јој се тачно мера не може ухватити“.⁵⁸ Протојереј Војислав Мартиновић из Нереснице каже да је манастир, по причама старијих људи, постојао у близини данашњег извора Кисела вода.

„Манастир се заправо налазио на десној страни Буковске реке, недалеко од светог и лековитог извора Кисела вода [...]. То је уједно и први свети извор, вероватно миленијумима у поштовању становништва чија је вода потпуно испитана. Утврђено је да потиче из великог језера на дубини 280 метара и да јој је старост 4000 година, да је богата корисним минералима и да благотворно делује на болести крвних судова и доприноси укупном здрављу. За њено лековито дејство знали су још стари Римљани, а средњовековни Срби прихватили су ту воду као свету и лековиту и крај ње саградили манастир“⁵⁹, пише о месту манастира П. Мирковић.

Манастир Светог Николе код Кучајне помиње се у турском попису из 1560 године. Означен је као „други манастир Светога Николе“, да би се разликовао од манастира Светог Николе код Каоне.⁶⁰ У њему је тада био један монах и имао обавезу да плаћа 59 акчи одсеком. Манастир је ускоро опустео и у три каснија пописа се спомиње као пуст.⁶¹

Манастир који је био посвећен Пресветој Богородици некада се налазио у месту званом Маринковац, у селу Волуји. Каниц пише: „Срби и Власи из околних села радо се, из верских побуда, окупљају око рушевина Богородичине цркве на Маринковачком брду поред Железничког потока“.⁶² Рушевине овог манастира крајем XIX видео је и М. Ризнић. Темљи цркве су се

⁵⁵ Р. Милошевић, *Шемајизам 2003*, 300. Види опширније: П. Мирковић, *Светиње Браничева*, 233.

⁵⁶ Не треба га тражити у атару села Каоне. В.: Р. Милошевић, *Шемајизам 2003*, 300. Истовремено у исту пореску књигу уписан је и манастир код села Каоне, са једним калуђером и 50 акчи пореза. В.: П. Мирковић, *Светиње Браничева*, 233.

⁵⁷ Р. Милошевић, *Шемајизам 2003*, 300.

⁵⁸ М. Ризнић, *Старински остаци*, 55.

⁵⁹ П. Мирковић, *Светиње Браничева*, 233.

⁶⁰ О овом манастиру М. Милићевић је забележио предање о томе да је конак имао 77 одељења и да је у власништву манастира била и мајдан Кучајна. Ове претпоставке су претеране. В.: Р. Милошевић, *Шемајизам 2003*, 303; П. Мирковић, *Светиње Браничева*, 274–275.

⁶¹ Р. Милошевић, *Шемајизам 2003*, 303.

⁶² Ф. Каниц, *Србија I*, 247.

тешко познавали, али се видело да је била огромна грађевина.⁶³ Детаљнија археолошка истраживања до данас нису спроведена, тако да нема поузданих података о овом манастиру.⁶⁴

У селу Дубока, постојала је црква на потесу Забаре.⁶⁵ Не зна се коме је била посвећена. Ф. Каниц је вероватно спомиње када каже да „у области Пека, од овог чудотворног светилишта⁶⁶ и још једног вишег „црквшта“ још је чувенија огромна Дубочка пећина у брду Крш“.⁶⁷

Црква је вероватно постојала и близу ушћа реке Бродице у Пек, код села Бродица, чије се време изградње не може одредити.⁶⁸

Егзарх митрополита београдског Вићентија Јовановића, Максим Радковић, путовао је 1733. године по североисточној Србији да испита стање цркава, свештенства и народа. У извештају он говори о досељеницима који су били „под комором“ и који земљиште нису добијали од аустријске управе, него су радили на државним добрима. Тада је у Вољуји било 47 домова „непостојаних и семо тамо бежет Власи чина коморскога“, у Дубокој је било 35 домова, у Нересници 48 домова „чина коморскога“, док је у Крушевици било 13 домова „Сербли паори“.⁶⁹ Према попису који је наведен у извештају, на простору данашње епархије било је 122 места са 2998 душа, који су груписани у 21 парохију са 16 цркава.⁷⁰

У „Тефтерима митрополитског таксила“ из 1733. број домова у звишким селима био је следећи: у Крушевици 16, у Нересници 67, у Дубокој 30, у Вољуји 60, у Дајши 30, у Кучајни 8.⁷¹ Године 1734. из сачуваног тефтера о наплаћеном митрополитанском таксилу види се да је Кучево имало 16 домова и да је платило Митрополији београдској на име егзархије: димнице 1,60 форинти, милостиње 4 форинти и конака 1.50 форинти.⁷²

У самом насељу Крушевици постојала је црква од „камена, старовременаја, јешче ва време кнеза Лазара прављена, имат више од 200 љет, само зид дувари, крова не имат“. О овом „Црквшту старовременом“ у Крушевици, које као црква служи и околним влашким селима, али „ничто не имат“, сазнајемо од

⁶³ М. Ризнић, *Сїарински осїаци*, 55.

⁶⁴ Р. Милошевић, *Шемаїизам 2003*, 304; П. Мирковић, *Светиїње Браничева*, 234.

⁶⁵ Р. Милошевић, *Шемаїизам 2003*, 305.

⁶⁶ Односи се на Богородичину цркву на Маринковачком брду. В.: Ф. Каниц, *Србија I*, 247.

⁶⁷ *Исїо*.

⁶⁸ Р. Милошевић, *Шемаїизам 2003*, 304.

⁶⁹ *Извешїај Максима Раїковића, Еїзарха беоїрадскої мийройолиїа 1733*, преписао и приредио Гаврило Витковић, Гласник Српског ученог друштва 56, Београд, 1884, 34 (у даљем тексту: Г. Витковић, *Извешїај еїзарха Максима*)

⁷⁰ Р. Милошевић, *Шемаїизам 2003*, 46.

⁷¹ Димитрије Руварац, *Мийройолија Беоїрадска око 1735*, Београд, 1905, 128 (у даљем тексту: Д. Руварац, *Мийройолија*).

⁷² *Исїо*, 127.

егзарха Јована Михајловића⁷³, без података коме је ова црква била посвећена. Овом црквишту долазе села: Дајша, Нересница, Дубока, Волуја и Кучајна. „И втому Црквишту о Воскресенију придут власи ради причешченија, више нишчо“.⁷⁴ На овом црквишту 1735. године служио је свештеник Павле, а године 1735. митрополитов изасланик пише: „вјелми се сироманам се жали за новце што му је егзарх узел а сингелије не вазел, а власи му не даду бира конечно, нити од протчега прихода што имат от влах... и ради тога хоће побећи.“⁷⁵

Ово сведочанство указује на постојање старе цркве почетком XVIII века у Крушевици. Црква је била стара преко 200 година. Јасно је да се у њој вршила Литургија, народ је долазио у њу и причешћивао се. Имала је свештеника, што указује да је била парохијска црква, али је свештеник, изгледа, оскудно живео, јер је имао мале приходе од парохијана. Парохија је припала Митрополији београдској, а егзарх је од парохије имао извесна новчана потраживања.

М. Ризнић пише о цркви која се налазила на брду Дел, близу реке Посушац, три километра источно од Кучева,⁷⁶ на месту које се некада називало Селиште.⁷⁷ О овој цркви он пише: „Њу су раскопали сву и одвукли грађу 1836. год. те сазидали цркву кучевачку. Место где је она била сад је засађено виноградима. Око цркве налазе се 2 километара свуда у наоколо темељи од неких зграда. Нађено је више гвоздених клинаца, преко 2 килограма тешки, као и више средбних новаца са курјачицом на лицу. Г. Драгашевић држи да је овуда негде било старо Кучево“.⁷⁸ М. Ризнић указује на место где је била та стара црква, која је порушена и чији је материјал коришћен за изградњу пређашње цркве у Кучеву, од 1832. до 1836. године. Данас нису видљиви никакви остаци те цркве.

Сведочанство о посети Крушевици и Кучајни из 1829. оставио је Ото Дубислав Пирх, пруски официр (1799–1832).⁷⁹ Он описује трагове рушевина масовног здања Старе Кучајне, средбне руднике кучајнске, остатке калдрманог пута, који је водио од Пека до Старе Кучајне. Затим описује посету конаку кнеза крушевичког, дочек „кнеза селског“ и неколико старијих сељака са којима води разговор о земљорадњи.⁸⁰

⁷³ Д. Руварац, *Митрополија*, 111, 121.

⁷⁴ *Истио*.

⁷⁵ *Истио*.

⁷⁶ М. Ризнић, *Сџарински остаци*, 55.

⁷⁷ *Истио*, 32.

⁷⁸ *Истио*, 55.

⁷⁹ Ото Дубислав пл. Пирх, *Путовање њо Србији у јодини 1829*, превео с немачког др Драгиша Мијушковић, Просвета, Београд, 1983, 92–93.

⁸⁰ *Истио*, 93.

Године 1837. изграђена је Црква Св. Вознесења Господњег у Нересници.⁸¹ Она се налазила недалеко од места где је садашња црква.⁸² Та стара црква је била саграђена од дрвета.⁸³ Ф. Каниц је вероватно мислио на ову цркву када је рекао да је у „запуштеном“ стању.⁸⁴ Путујући путем који десном обалом Пека води према Мајданпеку, он опажа ову цркву према Нересници, одакле је био поправљен пут што се одвајао преко Хомољских планина за Жагубицу.⁸⁵ Јоаким Вујић говори о нересничкој цркви следеће: „У овом селу јест једна црква, која лежи између високи планина на рекама Комши и Пеку. Намесник при овој цркви именује се чест г. Петар Белодедич.“⁸⁶

У овереном попису инвентара цркве нересничке из 1859. године пише следеће: „Црква је ова храма вознесенија Господње чатмом оплетена-просто олепљена покривена даском, има звонару на страни од дрвета са једним звоном од једне центе и није патосана изнутра је просто обељена у стању је сасфим худом има часну трапезу дрвену и проскомидију дрвену, иконостас нема осим четири престолне иконе и две друге са распјатије христови једна налогија врло мала проста са једним целивајућим иконом певнице нема стол Архијерејскиј велма врло прост крестилница је у зид црковниј узидана.“

О овој цркви свештеник Александар Макаренко 1933. пише: „I. Нересничка парохија заједно са II. Нересничком парохијом имала је стару цркву у Нересници, која датира од 1837. год. и њоме се служила све до 1912. год. када је, као склона паду, затворена, даби се подигла нова црква. У то време био је спремљен и материјал за грађење нове цркве и то: цигла 120.000 комада, креч угашен 100.000 килограм и камен, а постојала је и црквена шупа од 50 метара дужине. Но балкански, а онда и европски рат спречили су ово грађење, а самом окупацијом непријатељске војске сав овај материјал и шупа упропашћени су, а за исто добивена је оштета у доновима у вредности 40.000 динара. Од 1912. год. I. Нересничка парохија одлази и служи се Кучевачком црквом, а сада се врши припрема за грађење нове цркве у Нересници.“⁸⁷

Ову цркву посетио је митрополит српски Димитрије 1908. године.⁸⁸ Пред Други светски рат започета је изградња нове цркве, али су рат и послератне прилике спречиле даљу изградњу⁸⁹, тако да су током XX века Нересничани

⁸¹ *Лейоїис (сїоменица) ѓарохије ѓрве нересничке.*

⁸² Протојереј Војислав Мартиновић из Нереснице каже да се црква налазила на неких 200-300 м од данашње цркве. На том месту је изграђена приватна кућа, па се данас не могу видети никакви остаци од ове цркве.

⁸³ Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 299.

⁸⁴ *Исїо.*

⁸⁵ Ф. Каниц, *Србија I*, 246.

⁸⁶ Јоаким Вујић, *Пуїешестївија у Србији*, СКЗ, Београд, 1901, 41.

⁸⁷ *Лейоїис (сїоменица) ѓарохије ѓрве нересничке.*

⁸⁸ *Исїо.*

⁸⁹ Р. Милошевић, *Шемаїїизам 2003*, 299. Изградња нове, садашње цркве у Нересници почела је 1987. године. Епископ пожаревачко-браничевски је осветио цркву 21. 9. 2003. године. Порта нересничке цркве је величине 0,27,14 ха. Парохијски дом је из 1984. године,

одлазили на Литургију у Цркву Св. Вазнесења Господњег у Кучеву, све до 1992. године, када је поново званично оформљена нересничка парохија и у новој цркви у селу почела да се редовно служи Литургија.

После ослобођења од Турака, Кучево је „почело лагано да напредује и поново постаје трговински центар околине“.

Црква Светог Вазнесења Господњег у Кучеву, односно у тадашњој Горњој Крушевици, сазидаана је 1832. године. Нема тачних података о стилу у ком је била изграђена. Зидана је од камена са дрвеним сводом. Налазила се у северном делу црквене порте.⁹⁰ Њена изградња коштала је 9.000 гроша. Капетан звишки, Мијаило Ђорђевић, позајмио је новац од кметова да мајсторима исплати радове. Ово сазнајемо из писма капетана Мијаила Ђорђевића, који о томе писмено извештава кнеза Милоша Обреновића, наводећи да је извршавао кнежеву заповест.⁹¹ У извештају митрополита Михаила од 1874. помиње се црква у Кучеву. По овом извештају, храм Светог Вазнесења Господњег сазидаан је 1832. од тврдог материјала.⁹²

У архиви Цркве Св. Вазнесења Господњег у Кучеву постоји оверени препис записника инвентара пређашње цркве сачињеног 1859. године следеће садржине:

ИНВЕНТАР

Цркве Горње Крушевице и Окружију Пожаревачком им списак њениј ствариј како покретни тако и не покретни на 1850 года.

I. СТАЊЕ ЦРКВЕ.

Црква ова храма Вознесенија Гдња, созидаана од камена сва, а свод јој је од дрвета, покривена је ћерамидом, има звонару на страни од дрвета, са једним звоном од 1 и по центи патосана је простим каменом изнутра је просто обељена у стању је добром. Има часну трапезу од камена и проскомидију у зиду сазидаана, иконостас просто украшен и сасвим иконама, дверма и распјатујем снабдјевен. Пјевнице су обје средње и просте. Једна налоња проста мала, на којој стоји целиваћа икона, са једним чаршавом. Стол као Архијерејскиј тако и књажески имаде, но прости. Крестилница врло мала уз зид призидаана.

II. УТВАРИ ЦРКОВНИЈ

2 покровца на часној трапези од цица један од бела платна проста. 1 Анти-мис. 1 Евангелије на мало коло оковано тенећком. 1 Крст на престолу дрвен. 2 путира један паквонскиј а други од калаја, једна звездица калајна, једна лажица калајна, једно копије гвоздено, један тањир за навору калајни. 2 дискоса један паквонскиј а други од калаја. 2 дарка од цица, један на дискос а други на

а црквена сала из 1990. Посебна нересничка парохија поново је оформљена 1992. В.: Р. Милошевић, *Шемањизам 2003*, 96.

⁹⁰ Према казивању старијих људи и протојереја Владимира Јовановића, бившег првог пароха кучевачког и старешине цркве.

⁹¹ *Извештај звишкој кайетана Мијаила Ђорђевића кнезу Милошу од 15. децембра 1832. године*. АС – КК XXI, 1477.

⁹² Митрополит Михаил, *Српска Црква у Књажевсџву Србији*, Београд, 1874, 25.

путир. Један воздух од свиле, један пешкир бели за убрус при причешћивању и два пешкира прости разни. 1 Кадионица од тенеће. 3 чирака, два на часној трапези, један на проскомидији. 2 чирака велики пред иконостасом од проста камена. 7 кандила, 6 калајни 1 од тенеће. 1 полијелеј мали стаклени од четири свеће. 3 иконе разне дрвене. 1 звонце од туча. 1 мумаказе мале, и три прангије. 3 завјесе на дверма, 2 од цица, а 1 од липиске басне. 1 барјак од црвене чоје и један бакрач бакарни.

III. ОДЈЕЈАНИЈЕ ЦРКОВНО.

2 стихара свештеническиј оба од цица. 3 Епитрахиља један од цица стари и два нови од просте стофе. 3 наруквице, 1 од цица, 1 од манжестре, 1 од стофе. 3 појаса, 1 од цица, 1 од манжестре и 1 од стофе. 2 фелона од стофе, 1 средње и 1 ново. 1 Јеменије за свештеника кад слуви.

IV. КЊИГЕ ЦРКОВНЕ.

1 Служебник средњи, на среење коло. 1 тестамент апостол и Евангелије. 1 Апостол на велико коло. 1 Октоих недељни на средње коло, садржи сви осам гласова. 1 Цветник (Пентикостар) на велико коло. 1 празнички Минеј и општак у једној свезки на средње коло. 1 Ирмологија. 1 Молебнo Пјеније. 1 Часловац.

У Крушевици
16 Децембра 859 љета.

Иван Николић с.р.
парох г. крушевички

Вићентије Протић с.р.
Протопр. Пожаревац.

О данашњем Кучеву као седишту парохије више података у црквено-јерархијском животу налазимо средином XIX века. Свештеник Иван Николић био је парох кучевачки од 1856. године.

У години 1874. помиње се горњокрушевичка парохија, коју сачињавају села: Горња Крушевица (169 домова) и Каона (140 домова). Крушевичкој цркви припадале су још парохија нересничка (525 домова), кучајнска (271 домова) и дубочка (387 домова).⁹³

Митрополија београдска 1883. године извршила је арондацију свих парохија и тада је образована кучевачка парохија, коју је чинило: Кучево (225 домова), Каона (140 домова), део Кучајне (80 домова) и Церовица (40 домова).⁹⁴ Горња Крушевица је добила назив Кучево 1886. године, на предлог Милана Ђ. Милићевића, а усвојено је на скупштини уз залагање Стојана Новаковића.

Црква Св. Вазнесења Господњег у Кучеву затворена је октобра 1886. године, због склоности паду. Богослужење се вршило у старој школској згради. У време страховитог земљотреса, који је 1893. године погодио суседну Румунију, црква је тешко оштећена, а зидови су тако ослабљени да се у њу није смело ући. Црква је била руинирана и растрошена земљотресом, па се о њеном поправљању више није размишљало. Зато је порушена, тако да нису

⁹³ Митрополит Михаил, *Српска Црква Књажевсѣву Срдији*, 25.

⁹⁴ *Хришћански Весник* V, Београд, 1883, XI и XII, 742–745.

остали ни стари темељи. Камен је коришћен за изградњу нове цркве, а сви остаци грађевине су уклоњени.

Црква Св. Вазнесења Господњег у Кучеву током своје стогодишње историје

Изградња садашње цркве започета је 1898. године. Митрополит Димитрије је осветио цркву 1910. године.

После Првог светског рата појачана експлоатација руда и повезивање пругом Кучева за Пожаревац и Београд утицали су на бржи развој варошице, а самим тим је јаче заживео црквени живот.⁹⁵

Браничевска епархија је обновљена 1921. године. Према шематизму из 1924. године, у намесништву звишком постојала је само једна црква, и то у Кучеву: Црква Св. Вазнесења Господњег, у којој су служила петорица свештеника, распоређених на шест парохија. Укупан број душа у намесништву био је 19.869.⁹⁶

Звишко намесништво чиниле су следеће парохије:

— Дубочка парохија, коју су чинила села Дубока и Раденка (4397 душа), није имала цркву, припадала је цркви кучевачкој.

— Кучевачка парохија, која се састојала из варошице Кучева, села Каоне и дела села Кучајне. Има Цркву Св. Вазнесења Господњег, парох је био Петар Шундић, намесник звишки. Парохија је бројала 4.216 душа и убрајана је у парохије I класе.⁹⁷

— Мишљеновачка парохија се састојала из села Мишљеновца и Мустапића (2.482 душе) цркву није имала и додељена је цркви кучевачкој, а парох је био Николај Јакушев, руски свештеник.⁹⁸

— I нересничку парохију чинила су села Буковска, Церемошња, један део Кучајне и Нереснице, имала је 3124 душа, цркву није имала, па је додељена цркви кучевачкој, а парох је био Милен Јаћић.

— II нересничку парохију чинило је село Волуја и делови села Нереснице и Дубоке, имала је 2698 душа, цркву није имала, па је додељена цркви кучевачкој, а парох је био Стеван Стевановић.

— Туријска парохија се састојала из села Турије, Љешнице, Ракове Баре, Сене и Српца, имала је 2952 душе, цркву није поседовала, па је додељена цркви кучевачкој, а парох је био Драгољуб Тодоровић.

⁹⁵ *Лейойис (сїоменица) ѡпарохије кучевачке.*

⁹⁶ *Шематизам истїочно ѡправославне срїске ѡаїријаршије ѡ ѡодацима из 1924. ѡдине,* Издање Св. Архијерејског Синода, Срем. Карловци, Српска манастирска штампарија, 1925, 82.

⁹⁷ *Истїо*, 74.

⁹⁸ Сахрањен је у мишљеновачкој црквеној порти.

Према шематизму из 1930, број душа крајем 1929. године у намесништву звишком износио је 21.960, а архијерејски намесник звишки био је јереј Петар Шундић, парох кучевачки.⁹⁹ По свему судећи, Кучево је имало једну парохију након ступања на снагу новог црквеног Устава 1932. године. По новом Уставу образоване су најпре I и II, а после Другог светског рата, 1954, проширено је са суседним селима на четири парохије.

Архијерејском намесништву звишком, са седиштем у Кучеву, 1936. године је припадало 12 парохија.¹⁰⁰ Исти је број парохија и 1939, али су непопуњене 4, црквених општина је 11, постојале су 2 цркве и једна капела.¹⁰¹

Најзначајнији документ, на основу кога имамо увид у догађаје који су обележили историју цркве у Кучеву јесте књига Летопис („Споменица парохије кучевачке“). Прве податке у ову књигу унео је, 1928. године, парох кучевачки јереј Петар Шундић:

Парохија Кучевачка до 1884. године била је састављена од варошице Кучева и села Каоне. По смрти свештеника Кучајнске парохије пок. Милије Костадиновића, који је умро 1884. године и сахрањен у порти цркве Кучевске, парохија Кучевска регулисана је и састављена од варошице Кучева, села Каоне, села Церовице и дела села Кучајне, које се налази у долини Кучајнске реке. У овом опсегу парохија Кучевачка налази се и данас. Ову парохију сачињавају општине: Кучевска, Каонска и део општине Кучајнске, сва се ова места налазе у срезу Звишком, области Пожаревачке.

Кучево се налази на десној обали реке Пека при улазу у печку Клисуре коју сачињавају јужни део брда Ђуле и каменита чука звана „Јеленска стена“ — Јелена стена.

Село Каона налази се испод печке Клисуре насељено на обема обалама реке Пека, својим југо-источним делом насељава подножје висоравни „Зепца“ и долину Каменичког потока. Западно се налази брдо „Бондзик“. Са падина Зепца извиру више малих поточића, који својим притокама чине Каменички поток.

Село Церовица налази се у куту између села Каоне, варошице Кучева и села Кучајне у долини Церовичког потока. Ово село броји 60-70. домова припада општини Кучевачкој.

Село Кучајна налази се јужно од Кучева удаљено 3. километра у долини реке Кучајнске, овај део села, који припада Кучевској парохији има 100. домова у овом делу села налази се основна школа и судница за општину Кучајнску, којој припадају засеоци: Понор, Равниште, Чардачка и Церемошња, ови засеоци припадају парохији I. Нересничкој.

Више села Кучајне налази се стари рудокоп „Мајдан-Кучајна“ кога су ценећи по заосталим окнима искоришћавали стари римљани, исти је експлоатисан до пре 25. година и услед његове вредности и данас га обилазе неке Енглеске и Француске рударске компаније које мисле да наставе експлоатацију...

⁹⁹ Шематизам православног епархијског браничевског са седиштем у Пожаревцу, према стању крајем маја 1930, прилог бр. 3 Службеног гласника за год. 1930.

¹⁰⁰ Црква — Календар Српске Православне Патријархије за пресвјетлу 1936. годину, 42.

¹⁰¹ Црква — Календар Српске Православне Патријархије за 1939. годину, 114.

Сва места, која сачињавају ову парохију насељена су дошљацима са Косова и из других места у којима су били притешњени најездом турака, и у повлачењу склањали су се у овај планински крај, кроз који је пролазио једини пут: Пожаревац-Кучево-М.пек-Неготин.

Од староседелаца у овој парохији, који су своје потомство умножили и држе своје старе славе и држали се старог породичног презимена јесу ове породице: Велићи, Јенићи, Макуљевићи и Аћимовићи славе Малу Госпођу 30 домова. Породице: Јанковићи, Зарићи, Вицановићи, Лезићи, Лепићи, Демићи, Срејићи, Траиловићи, Јовановићи, Јаношевићи, Пејићи и Михајловићи, славе Св. Петку 14. октобра. Породице: Терзићи, Маријановићи, Бошковићи, Стокићи, Мишићи, Стојићевићи, Јовићи, Милошевићи, Ракићи, Перићи, Бранковићи, Савићи, Нерићи, Ивковићи, Стојковићи и Стевићи славе Св. Ђурђа 3. новем.

Породице: Мратићи, Живановићи и Петровићи славе Св. Димитрија 26. октобра.

Породице: Ђуровићи, Брсановићи, Новаковићи и Лукићи славе Св. Аранђела 8. новембра.

Породице: Ђокићи, Винкићи, Милорадовићи, Лазићи, Рајичићи, Милетићи, Анђелковићи, Јеличићи, Радивојевићи, Тодоровићи, Милосављевићи, Јовићи топинци, Ничићи, Маријановићи, Јанковићи, Ђорђевићи, Манојловићи, Родујковићи, Пејићи, Марујкићи, Вујиновићи, Васиљевићи и Николићи славе Св. Николу 6. децембра.

Породице: Добраићи и Мицић славе Св. Стевана 27. децембра.

Породице: Жикићи, Стокићи, Мијатовићи, Ракићи, Миленковићи, Милићевићи, Радовановићи, Обрадовићи, Дејићи, Стојићевићи, Стевановићи, Јосићи, Максићи, Маријановићи, Милуновићи и Живановићи славе Св. Јована 7. јануара.

Породице: Коцићи, Радојковићи и Степановићи славе Ђурђев-дан 23. априла. Породица Јовановићи славе Лазареву суботу.

У парохији Кучевачкој постоје основне школе и то у Кучеву четири одељења, у Каони два одељења и у Кучајни два одељења. Деца из села Церовице иду у Кучаинску школу.

До сада у овој парохији није било никаквих индустријских предузећа.

Парохија Кучевска има своју цркву у варошици Кучеву. Прву стару цркву подигао је 1832. године Кнез Милош Обреновић, та црква сазидаана је од камена и за време земљотреса у 1893. години зидови су испуцали толико да је црква оглашена од стручњака за склону паду, те је у времену до 1898. године порушена и приступљено је грађењу нове данашње цркве, која је довршена и освећена од Митрополита Димитрија 1910. Црква је подигнута са добровољним прилозима грађана варошице Кучева, села Кучајне, Церовице, Каоне и Турије. Стање цркве приликом установљења овог летописа било је следеће: кров на кубету и цркви у добром стању, зидови споља и изнутра такође су у добром стању. Иконостас је заоставштина од старе цркве у добром стању и добро очуван. Оправке на цркви вршене су и то кров са источне стране кога је ветар одвалио јер је са те стране црква изложена јаком ветру — Кошави...

...Унутрашње стање цркве у добром стању. Примљено је само један пар одјејања, са потребним богослужбеним књигама за једну певницу...

У току 1921. године обновљена је Браничевска епархија и за првог епископа посвећен је Господин Митрофан Рајић. Прву посету учинио је цркви кучевској 14. јула 1924. године, кога је дана одслужио архијерејску литургију и поучио народ у вери и закону Божијем...

Протојереј Петар Шундић пише још три кратка записа: 1929. године, 1930. године и 1931. године.

У Летопису I нересничке парохије, 1934. године, свештеник Александар Макаренко пише о уваженој посети патријарха српског Варнаве, епископа Јована нишког, администратора браничевске епархије и Св. Николаја Велимировића Цркви Св. Вазнесења Господњег у Кучеву, 1934. године:

11/24. Септембра Његова Светост Господин Варнава Патријарх Српски са Преосвећеним Г. г. Архијерејима Јованом Епископом Нишким, и Админист. Епархије Браничевске и Николајем Епископом Охридско-Битољским из Зајечара прошао је по Звишком срезу и указао је велику част својим високом и милостивом посетом вар. Кучево око 6. час. по подне, где је у Цркви извршена кратка молитва и Његова Светост одржао је кратак говор — проповед о врлинама народа овога места, који је одржао и сачувао своју православну прадедовску веру; благосиљећи народ Његова Светост кренуо се даље преко Пожаревца за Београд.

Летопис цркве кучевачке није попуњаван у неколико наредних година. Књига „Записник одборских седница“, међутим, сведочи о брижљиво вођеној документацији прихода и расхода цркве у периоду после 1932. године.

За председника црквено-општинског савета 1932. године изабран је свештеник Петар Шундић, потпредседник Светозар Адамовић, трговац из Кучева, а за секретара Никодије Јовановић, општински писар из Кучева. Изабрани чланови управног одбора на овом састанку били су: Светомир Ненадовић, трговац, Петар Живановић, трговац, Светомир Винкић, земљорадник, Драгослав Коцић, трговац, Драгутин Ранчић, лончар, Иван Миљковић, земљорадник, Милун Дејић, земљорадник, Милован Живановић, кафеџија, а за заменике именовани су: Јован Петрујкић, трговац, Добросав Мишић, земљорадник, Алекса Михајловић, трговац, Адам Марковић, абаџија, Стеван Стојановић, бравар, Коста Николић, трговац, Михаило Митић, трговац и Димитрије Зарић, трговац.

Седнице Црквено-општинског савета одржаване су сваке године, о чему постоје записници у којима су наведени: датум и место одржавања, присутни чланови, дневни ред и закључци. Седницама је до 1943. године председавао свештеник Петар Шундић, као председник Црквено-општинског савета. После његове смрти седницом, одржаном 17/30. јула 1944. године, председавао је свештеник Витомир Марковић, а већ наредне године, 9. децембра 1945. председник је светештеник Драгољуб Лазаревић, старешина цркве, а чланови: Јован Петрујкић, Никола Јанковић, Иван Миљковић, Живота Стокић и Света Ненадовић. Јереј Драгољуб Лазаревић, парох II кучевачки је председавајући

до седнице одржане 22. маја 1951. године. Од наредне, 1952. године до 1955. председник ЦО и старешина цркве је свештеник Витомир Марковић, Живота Стокић је благајник, а чланови Светомир Ненадовић, Никола Јанковић и Иван Миљковић. Од 1955. до 1971. године председник ЦО је протојереј Јован Чогурић.

О животу свештеника и хришћана током ратних и послератних година у Кучеву има јако мало података. Јака комунистичка пропаганда допринела је да многи верујући из страха од прекора власти ућуте. Избрисани су многи трагови о догађајима који су били у вези са црквом. У црквеној архиви налази се једно веома занимљиво сведочанство, извештај епископу, о тешком положају свештеника током 1941. године:

Ваше Преосвештенство,

У смислу Вашег наређења бр. 1860 од 11-24-ХП-1941 год. да се пошаље извештај о последњим немилим догађајима, у овом намесништву част ми је известити следеће:

Дана 22 августа изјутра на пијачни дан једна група од 15 бандита-комуниста на челу са Вељком Дугошевићем, учитељем из Турије и његовом супругом Натом, упала је у Кучево и разоружала жандармеријску станицу и полицију. Том приликом архијереј. намесника звишког госп. проту Петра Шундића везали су га и везаног терали до пијаце где је одмах затим вођа банде учитељ Вељко Дугошевић, многобројном народу који је дошао послом на пијач, одржао говор у којем је поред изношења „комунистичког раја“ и многобројних обећања народу, малтретирао г. проту Петра и тражио од народа мишљење, да ли да се убије-стреља или пусти, и на захтев и молбу народа пустили су га.

За то време остали чланови банде изнели су архиву са свима књигама из средског начелства као и из пореске управе и на улици пред народом запалили. По учињеном отишли су на пошту и жељезничку станицу, где су све телефонске и жељезничке апарате уништили, а шефу наредили да се одмах губи.

После тих извршених недела у Кучеву, сакупили су се и уз песму и пуцањ отишли су у правцу села Кучајне.

Након неколико дана та банда умножила се је, јер су у својим говорима по селима позивали народ на устанак наглашавајући да сваки онај који не приступи њима њихов је противник, па су многи и против своје воље прилазили у њихове редове. Када су се бројно намножили, почели су активније са својом убилачком акцијом; спаљујући по свима сеоским општинама архиву и пореске књиге. Тако исто скоро у свакој општини спалили су Свето Јеванђеље. Такође и чувану литију у општини нересничкој однели су на припремљену ватру да спале, али четнички подкомандир ујевачки спречио је са речима: „да ће свакога онога, који се усуди да свету литију на којој је слика св. Георгија његове крсне славе, одмах убити“.

Исте те вечери упали су у стан пароха нересничког Јована Чогурића и претили му да ће га убити ако им не предаде оружје, које стварно није имао, Однели су му радио апарат остављајући потврду за исти са потписом „комунистичка омладина“.

Све виђеније људе из среза звишког, који су потајно осуђивали ту убилачку акцију почели су везане приводити у њихов штаб у Нересницу, које су после злостављања од неколико дана, пуштали одређујући им место пребивања, из којег се по цену њиховог живота и живота породице не смеју удаљити.

Дана 20 септембра 1941 године свештеника Витомира Марковића, пароха волујског, један партизански одред из његовог стана у Волуји, одвели су у Дубоку, којом су приликом спалили општинску архиву и у одржаном говору нагласили да је српски свештеник у ранијим борбама за ослобођење увек био уз народ и дизао устанке, а данас напротив сарађује са непријатељем народним. Крај говора завршили су са клицањем „другу Стаљину“ и „Совјетској црвеној армији“, који ће нас скоро ослободити.

Благодарећи данашњем војводи Звишком госп. Војиславу Јевремовићу-Тридрођанину, који је још раније устао са својим четницима против ових народних непријатеља, свештеник Витомир избегао је из њихових руку.

Истога дана после бомбардовања Раброва од стране окупаторских власти, као одмазда за почињена комунистичка недела; комунистички штаб са својом спремом и напљачканом храном од народа, преселио се је у Дубоку где је остао све до ослобођења Кучева 16-новембра 1941 године, од стране српских добровољаца, а тада су се разбегли показујући том приликом велику слабост и кукавичлук.

Разбијени бандити након тога почели су опет појединачно своју злочиначку акцију, и уочи Аранђеловдана пароха раководарског Василија Поповића заједно са претседником општине одвели су у шуму где су их злостављали, а затим су упали у стан свештеника Василија и претражили кућу захтевајући да им да новац, који је као избеглица са собом донео.

Свештеника Николаја Јакушева и Михаила Шељапина више пута позивали су партизани на саслушање, а оца Михаила у једном спроводу на улици зауставили, издвојили од спровода и том приликом саслушали.

Српски добровољци код разбијених и поубијаних партизана у Кучеву нашли су списак виђенијих грађана из Кучева и околине као и свих свештеника из овога намесништва (осим двојице), који су били осуђени на смрт. Сви осуђени требали су бити стрељани 18 новембра т.ј. два дана после доласка добровољаца, који спасише многе невинне животе сигурне смрти, а остали народ од страха које су му још предстојале од ових зликоваца.

С молбом на надлежност.

За архијерејског намесника...

Свештеници су били у тешком положају током послератних година, али из страха од комунистичких власти у малој варошици попут Кучева није се смело о томе ни писати ни говорити.

О вери народа овог краја у послератном периоду налазимо податке код епископа Хризостома у Летопису Епархије браничевске из 1966. године:

Чак и референт из кучевског краја (где преовлађује влашки елемент) бележи: „Црква и вера су још далеко од капитулације... Када говоримо о ономе што охрабрује, морамо на првом месту констатовати да вере има, а да је црквеност слаба... Охрабрује нас прво-крсна слава. Велики део народа овде слави

своју славу, и то врло величанствено. Број оних који не славе тако је незнатан да свако поређење испада на њихову штету. Још нешто: уз нас је не само већи део, него и бољи део... За крсну славу у овом (кучевском) крају обичај је да домаћин метанише пред славском свећом 44 пута и то се и сада обавезно обавља. Највише је пак обичаја везано за сахрану умрлих. То је једини чин који ми овде вршимо близу 100%. Ове обичаје не може нико да искорени“. И закључује: „Може комунизам царовати вековима. Влах се неће одрећи ни једног свог обичаја. Он ће их чувати још стотинама година и ти ће обичаји надживети све идеологије“.¹⁰²

Запис у Летопису, унесен после записа (из 1931. године) протојереја Петра Шундића, није потписан; кратак је и говори о тешким приликама у земљи уочи Другог светског рата. Иза записа стоји печат архијерејског намесника пожаревачког и потпис да га је прегледао 18. јула 1959. године. Следећи запис у Летопису унео је протојереј Јован Чогурић 10. јула 1974. године. Он је покушао, као дугогодишњи свештеник цркве Св. Вазнесења Господњег, својим опширним излагањем да посведочи о протеклим годинама. Летопис је последње две деценије XX и прве деценије XXI века попуњаван редовно сваке године и садржи податке о радовима који су предузимани на уређењу цркве, парохијског дома, као и о дешавањима која су пратила црквени живот у Кучеву.

Литургијска заједница у Кучеву

Годинама је Црква Св. Вазнесења Господњег у Кучеву место сабрања верујућих православних хришћана Кучева и околине. Пре Другог светског рата ова црква била је саборни храм архијерејског намесништва звишког. На Светој Литургији сабирао се верни народ из неколико парохија: кучевачке, нересничке, шевичке, волујске, дубочке, раденачке. Црквене прилике су се мењале током стогодишње историје, а црква и данас сведочи о православном исповедању вере народа овога краја у Спаситеља — Господа Исуса Христа. Из недеље у недељу овде се сабира верни народ на Литургији и тиме показује опредељеност за живот у заједници са Богом и веру у долазак Царства Божјег, коме неће бити краја.

Кучевачке парохије припадају Браничевској епархији, а у току историје увек су црквене прилике биле повезане са ситуацијом у Српској православној цркви, којој је ова територија јурисдикцијски припадала. У Летопису цркве у Кучеву налазе се подаци о посетама надлежних епископа браничевских цркви кучевачкој и служењу архијерејских Литургија.

Свештеници

Садашње кучевачке парохије простиру се на територији која је у прошлости обухватала неколико различитих парохија, а које су током времена

¹⁰² *Ейиској Хризостом: живој и рад*, приредила Гордана Жујовић, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1990, 101.

мењале своје границе, па овде наводимон и свештенике бивших парохија, чији су се свештенослужитељи и верници окупљали на Литургији у Цркви Св. Вознесења Господњег у Кучеву.

Један од свештеника, који је најдуже био парох кучевачки, био је протојереј Иван Николић, рођен 1837. године, постављен за пароха у Горњој Крушевици (касније преименованој у *Кучево*) 1856. године. На парохији кучевачкој био је свештенослужитељ до своје смрти, 20. августа 1920. године. Током XIX и почетком XX века у овим крајевима службовали су следећи свештеници: парох дубочки Рафајло Лазаревић (1864–1883), парох нереснички Петар Белодедић (1837–1886), парох I нереснички Симеон Белодедић (1886–1900), парох дубочки Павле Кузмановић (1883–1888), капелан нереснички Јанко Грујић (1883–1902), парох I нереснички Владимир Ивановић (1900–1902), парох кучајнски Милија Констадиновић (1864–1883), који је сахрањен у порти цркве кучевачке. Из прве половине XX века, само по именима, без података о њиховом животу, спомињу се: парох I нереснички Милен Јаћић (1903–1928), парох раденачки Ливерије Осипов, парох жуковски Сима Фанета, парох жуковски Миладин Томић, парох волујски Воја Близнаковић, парох дубочки Бора Јовановић, парох шевички Војислав Стојиловић, парох II кучевачки Драгутин Радовановић, о. Дамњан Дамњановић и о. Петар Кнежевић.

Протојереј-ставрофор Добривоје М. Лучић кратко је био парох кучевачки, али је још као учитељ и свештеник туријски, а касније и парох кучевачки служио Литургију у Цркви Св. Вознесења Господњег у Кучеву од 1910. до 1922. године. За пароха кучевачке парохије постављен је 4. јануара 1921, као и за вршиоца дужности архијерејског намесника звишког, али већ 1922. године, премештен је за члана Духовног суда Епархије браничевске у Пожаревцу.

Протојереј Петар Шундић, рођен 29. јуна 1881, био је парох кучевачки и намесник звишки од 1922. до 1943. године. Одликован је протском камилавком и Орденом Св. Саве V степена. Због свог савесног рада јако је цењен и поштован.¹⁰³

У Кучеву и околини било је неколико свештеника који су били пореклом Руси. То су: парох I нереснички Александар Макаренко, парох волујски Симеон Горбачев и парох II нереснички Виталије Хорлов.

На парохијама кучевачким у наредним годинама служили су следећи свештеници: парох дубочки Стеван Стевановић (1925–1942), парох шевички Живко Брзаковић (од 1935), парох кучевачки Драгољуб Лазаревић (1943–1953), парох кучевачки Витомир Марковић (1944–1954), парох II кучевачки Радомир Милошевић (1964–1966), парох II кучевачки Јован Чогурић (1954–1971), парох I кучевачки Драган Терзић (1971–1978), парох II кучевачки (од 1966. године), а од 1984. до 1998. године парох I кучевачки Владимир Јовановић, I парох кучевачки Драган Дешић (1978–1980), парох I кучевачки (од 1983), парох II кучевачки (од 15. октобра 1984), а од 1992. године парох нереснички је свештеник

¹⁰³ Мирко Драговић, „Црногорски свештеници у Браничевској епархији“, *Браничевски весник*, новембар–децембар, Пожаревац, 1935, 202.

Војислав Мартиновић. Поред два редовна свештеника, од 1983. у Кучеву су редовно служила и два пензионисана свештеника: прота Јован Чогурић и јереј Петар Вечериновић. Од 1984. до 1993. године парохију кучевачко-дубочку опслужује свештеник Ратко Тодић. Протојереј Ристо Перић био је парох II кучевачки од 1993. до 2002. године. На служби I кучевачког пароха 1998. године постављен је свештеник Споменко Жарић. Године 2002. на служби II кучевачког пароха постављен је свештеник Мирослав Николић.

Црквена општина кучевачка сада има две парохије: I парохију кучевачку, коју опслужује протојереј Споменко Жарић, и II парохију кучевачку, коју опслужује протонамесник Мирослав Николић. Прву парохију кучевачку чине следећа насеља: део Кучева, Шевица (у Шевици се налази Црква Св. Тројице у изградњи), Раденка, Кучајна, Церемошња са засеоцима, Равниште и Плавчево. Другу парохију кучевачку чине следећа насеља: део Кучева, део Волује (у Волуји се налази Црква Св. Петке у изградњи), Бродица, засеоци — Железник, Босиљковац и Благојев камен, Дубока, Буковска, Буковска река и Церовица.

Појци

У Цркви Св. Вазнесења Господњег у Кучеву, према казивању протојереја Владимира Јовановића, раније није било учених појаца. Својевремено су долазили догостољци из Нереснице, међу којима је било и оних који су певали у цркви. Када је изграђена црква у Нересници, они су престали да долазе у Кучево, тако да су у Кучеву одговарање на Литургији најчешће водили свештеници, које су пратили поједини верници. У извештају о извршеној ревизији I и II парохије кучевачке у Кучеву, обављене 6. септембра 1983, наведено је да у цркви певају два приучена појца: Станојло Лазаревић из Нереснице и Љубиша Марковић из Кучева.

Црквени хор је први пут оформљен децембра 2003. Непосредни повод за окупљање било је организовање Светосавске академије у Центру за културу у Кучеву. Хор је на прослави Светог Саве 2004. године, под вођством вероучитељице Сање Николић, отпевао светосавску химну и још неколико песама. Током 2004. хор је добио диригента, професорку музичке културе Весну Миленковић. Наступао је певајући на: *Светосавским академијама, Сјасовданским вечерима, Данима Жанке Стокић*, приликом промоција књига и других културних манифестација у Кучеву и Раброву. Од 2008. године диригент хора је Ивана Мисирлић.

Хор се масовније окупља на Литургији о већим празницима и тада у цркви пева двогласно, а сваке недеље на Литургији поју једногласно ревносни чланови хора, неколико старијих верника и неколико ученика са веронауке.

Верни народ

Своју припадност Цркви Божјој хришћани су кроз векове изражавали учествујући у Литургији. У кучевачкој цркви недељом се окупљају ревносни

кришћани. Приликом прослављања црквене славе и већих празника број верних који долазе у цркву знатно је већи. Прослављање празника током године уводи нас у сећање на живот будућег века, где догађаји из историје налазе свој смисао и испуњење. Бог је једини, истински животодавац, који је ни из чега створио свет и привео у биће. Све што живи и постоји у сећању Цркве везало је своје постојање за Бога, обесмрћује се налазећи испуњење свог првобитног назначења за живот у заједници са Богом.

Прослављање црквених празника у Цркви Св. Вознесења Господњег у Кучеву одвијало се последњих година по устаљеним обичајима.

Бадње вече прославља се у парохијском дому уз пригодну приредбу, коју поводом Божића припремају ученици верске наставе. У црквеној порти организује се освећење и паљење бадњака, уз послужење окупљеног народа куваном ракијом и вином, чију наставку помаже Савет Месне заједнице и верни народ. Божићна Литургија служи се у поноћ.

Прослава Св. Саве почиње Литургијом у цркви уз присуство великог броја деце. После Литургије свако дете послужује се славским житом, комадићем славског колача и добија пакетић. Месна заједница Кучево и поједини верници помажу прилозима да се набаве пакетићи за децу. Свештеници у договору са директорима школа одлазе у школе и режу славске колаче или колачари доносе славске колаче у цркву да се пре Литургије прережу. Све школе организују светосавске приредбе. Од 2002. до 2008. године је приређивана и централна прослава (Светосавска академија) у Центру за културу у Кучеву. Празник Васкрсења Христовог прославља се литургијски. Васкршње јутрење и Литургија почињу у поноћ, а после Литургије народ се у црквеној сали дружи уз послужење.

Поводом Спасовдана, у јутарњим часовима, литија иде кроз град до дрвета-записа код Центра за културу и дрвета-записа у црквеној порти. На Спасовдан црквену славу припрема више колачара. Пуне двадесет две године колачари црквене славе су Мирјана и Мирко Милосављевић, Зорка (Цвета) Митровић, Љубомир и Милосава Марковић, а последњих година стални колачари су и Горан и Јулија Милојевић, Влада и Сузана Стевић из Каоне и други. Месна заједница Кучево је, такође, сваке године колачар, јер Спасовдан је не само црквена слава већ и градска. Савет Месне заједнице учествује у припреми славског ручка тако што обезбеђује храну за госте, а остали колачари обезбеђују пиће и торте. Славски ручак се приређује у црквеној сали.

У Центру за културу неколико пута је организована прослава „Спасовданско вече“ у вечерњим часовима. Организатор ове прославе била је Месна заједница у сарадњи за Црквеном општином Кучево. Спасовдан је заветина и у селу Кучајна, где се врши литија на овај празник.

Прослава Духовског понедељка као братске славе богомољаца овога краја слављена је годинама у Кучеву. Некада је ова богомољачка слава прослављана уз присуство многобројних богомољаца из околине. Прославе су приређиване испод липа у црквеној порти, где се народ окупљао после

Литургије. На слави су се певале богомољачке песме и духовници су проповедали. Изградњом цркве у Шевици, која је посвећена Св. Тројици, дошло је до идеје да се прослава ове славе обједини са прославом у том селу, да то буде саборно окупљање верника и старијих богомољаца. Први пут је Литургија служена у новосаграђеној Цркви Св. Тројице у Шевици на други дан Духова, 2005. године. Славски ручак је приређен у Дому културе у Шевици, а у вечерњим сатима организована је игранка. Од 2005. сваке године ова слава слави се у Шевици. Постоје неки верници који су наставили да прослављају ову славу у Кучеву резањем славског колача и приређивањем ручка у црквеној сали.

Силазак Св. Духа на апостоле литијска је слава у Церовици, Шевици, Дубокој и Раденки. У Церемошњи је заветина на празник Св. велокомученице Марине (Огњена Марија), а у Равништу Петровдан.

Учествујући у литургијском прослављању празника, верни народ изражава сећање на догађаје из прошлости, на светитеље које је Господ прославио, али и изражава наду у будуће Царство Божје.

Вероученици

Увођењем верске наставе у школски образовни систем ученици су добили прилику да у школи сазнају основе православног катихизиса, у чијој основи је литургијска катихеза. На часовима верске наставе ученици упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији. Они уче да љубав према Богу подразумева и љубав према ближњима, јер ко каже да Бога воли, а брата свога мрзи, лаж је (Јн 4, 20). На часовима верске наставе ученици имају прилику да разговарају и размењују своја искуства у борби са разним искушењима која се појављују у ђачком животу.

На територији кучевачких парохија налазе се две основне и једна средња школа. У ОШ „Угрин Бранковић“ у Кучеву и у подручним одељењима верску наставу је школске 2001/02. предавао свештеник Споменко Жарић, а у Економско-трговинској и машинској школи — свештеник Ристо Перих. Од школске 2002/03. у већини одељења у ОШ „Угрин Бранковић“ у Кучеву и подручним одељењима предаје вероучитељица Сања Николић, а свештеници Споменко Жарић и Мирослав Николић такође су били укључени у одржавање часова верске наставе у школама, према распореду који се одређивао на почетку школске године.

У ОШ „Слободан Јовић“ у Волуји и подручним одељењима те школе верску наставу предавао је у почетку свештеник Мирослав Николић, а по препоруци свештеника и благослову епископа већ неколико година предаје Новица Новаковић из Кучева.

Верска настава се предаје по плану и програму одобреном од стране Министарства просвете, а по уџбеницима издања Завода за уџбенике и наставна средства Београд, чији је аутор епископ браничевски Игнатије Мидић.

У складу са својим талентима (за сликање, певање, глуму...) ученици се труде да их употребе за Божје славословље и на добробит својих ближњих. У оквиру својих могућности и својих служби у Цркви, ученици су активно учествовали на Светој Литургији и у прослављању црквених празника. Највећи број ученика учествује на Литургији када се прославља Св. Сава. Приликом прославе црквене славе, Спасовдана, ученици учествују у празничној литији кроз град, при резању славског колача и на Литургији. Ученици су нарочито одушевљени учествовањем у прослави Врбице, када се литијски иде до обале Пека, где деца узимају гранчице врбе и носе их у цркву да се освете. Деца, уз радосно певање песмица, звоне звончићима и праве венчиће од врба, сећајући се како су јеврејска деца поздрављала Господа Исуса Христа, који је, јашући на магарету, ушао у Јерусалим.

На дан црквене славе, Спасовдан, 2004. године епископ пожаревачко-браничевски Игнатије одазвао се позиву свештеника, вероучитеља и ученика и посетио ОШ „Угрин Бранковић“. Ученици су у холу школе епископу приредили топлу добродошлицу, одржавши приредбу, на којој су делом показали шта су научили на часовима верске наставе. Епископ се по одржаној приредби ученицима обратио поучним говором о важности учешћа на Литургији.

Поводом Божића ученици су протеклих година припремали божићну приредбу, која је одржавана у холу основне школе крајем месеца децембра, а на Бадње вече у парохијском дому у Кучеву. На приредбама ученици су рецитовали божићне рецитације, певали божићне песме и изводили сценске приказе. Организоване су и изложбе дечјих ликовних и литерарних радова, а најбољи радови су похваљивани и награђивани. Школске 2006/07. на наградном конкурс за најлепшу божићну представу, у организацији издавачке куће „Дуга Књига“ из Сремских Карловаца, представа „Снови у ноћи Рождества“ у извођењу ученика ОШ „Угрин Бранковић“ освојила је треће место. Ученици су као финалисти конкурса представу одиграли у свечаној сали Карловачке гимназије пред епископом Василијем и бројном публиком. На епархијским такмичењима из веронауке учествовали су ученици седмог и осмог разреда и постизали добре резултате.

У Економско-трговинској и машинској школи у Кучеву проценат изјашњавања ученика за верску наставу био је мањи него у основној школи. Поједини ученици средњошколског узраста, такође, показују велико интересовање за предмет, а највеће ангажовање показују приликом прославе школске славе, Св. Саве.

Црква св. Вазнесења Господњег у Кучеву

Архијекџура

Црква Св. Вазнесења Господњег налази се у централном делу Кучева. Црквена порта простира се између улице Св. Саве, са североисточне стране, и улице Жике Поповића, са југозападне стране, а има излаз на обе улице.

Црква је подигнута од тврдог материјала, камена и печене цигле, димензија: дужина 18 м, ширина 13 м, а висина 23 м. Израђена је у византијском стилу, крстолико са доминирајућом куполом у центру грађевине. Цела грађевина је висока, а завршава се заобљеним кубетом, које лежи на издуженом врату са карактеристичним уским импровизованим прозорима. Купола, као свеобухватни свод, у православним црквама даје утисак да и у Царству Божјем и у Цркви треба „све да се састави у Христу, оно што је на небу и што је на земљи у Њему“ (Еф 1, 10).

Звонара се налази поред цркве. Металне је конструкције, висине 9 м и има три звона. Мање црквено звоно поклон је цркви Горња Крушевица 1835. године од Михаила Георгијевића — капетана. Велико звоно је „поклон цркви Св. Вазнесења у Кучеву за време владајућег краља Петра I и митрополита Димитрија полаже еснаф трговачко-бакалски у споразуму са протојерејем Иваном лета Господњег 1906. г.“

Живојис

У Летопису цркве не постоје подаци да је црква била живописана пре деведесетих година прошлог века. Црква је била окречена масним бојама и осликана иконама, које је насликао универзални уметник Бошко Ковачев из Уљме. Те иконе стилски нису биле у складу са иконостасом, рађене су у барокном стилу и нису имале нарочиту вредност.

Зидни живопис у техници *al secco* урадили су 1994. године академски сликари Лазар Лечић из Чуруга и Горан Десанчић из Београда. Они су урадили икону Св. Тројице у олтарском делу, икону Христа Пантократора у куполи, иконе пророка у поткуполи, иконе четворице јеванђелиста на пандатифима и икону рођења Христовог, која се налазила поред десне певнице. Овај живопис рађен је у византијском стилу. Велика влага на зидовима цркве учинила је да живопис доста пропадне, нарочито испод куполе и на олтарском своду. Дим свећа паљених у горионику, који се налазио до 2007. у цркви, значајно је утицао да зидови цркве временом лагано потамне.

Са благословом Његовог преосвештенства епископа пожаревачко-браничевског Игнатија, марта 2010. отпочело је сређивање унутрашњих зидова цркве. Купола је прекривена бакром и заштићена од даљег пропадања, а сви унутрашњи зидови су изглетовани и припремљени за нови живопис, који по благослову епископа ради Станоје Богићевић, зограф из Јагодине. Епископ Игнатије дао је смернице иконописцу Станоју Богићевићу какав би распоред икона Христових празника и композиција светитеља најбоље пристајао архитектонском облику цркве, па је у складу са тиме сачињен детаљан план распореда икона.

Рад на живописању цркве започет је маја 2010. године, осликавањем зидова северне и јужне певнице. Живопис се ради у техници *al secco*, акрилним бојама фирме „Vitet“ из Грчке, са позлатом ореола златним листићима 22,5 карата.

Даљи радови на живопису цркве биће настављени у складу са динамиком прикупљања добровољних прилога од верника за ову намену. Надамо се да ће у скорије време живопис у цркви у Кучеву бити завршен. План је да се живописање цркве настави 2011, према распореду који је дао епископ Игнатије.

Верни народ стара се да цркве украси иконама, показујући тиме веру у долазак Царства Божјег и будуће јединство са Господом и свима светима.

Иконостас

Олтар Цркве Св. Вознесења Господњег у Кучеву одељен је дрвеним иконостасом од наоса. У цркви је до марта 2010. био иконостас из претходне цркве, грађене 1832. На иконостасу је стајао натпис изнад царских двери: „Сеј храм Свјатаго Вознесенија создаеја с произвољенијем и помоћу гусудара нашего г. Милоша Обреновића књаза серпскаго 1832.“ У горњем делу, с леве стране иконостаса, налазио се натпис да је поклоњен цркви (старој) Св. Вознесења у Кучеву од старога капетана Михаила Георгијевића 1832. године, а с десне стране постоји натпис: „љета 1832. месеца септембра 26.“

Био је направљен од липовог дрвета, простог оквира, офарбаног тамнобраон бојом и без украса у дуборезу. Његова ширина била је 5,1 м, а висина 3 м. Стари иконостас Цркве Св. Вознесења Господњег у Кучеву велике је уметничке и националне вредности. Његовој изузетној лепоти нарочито је доприносила лепота икона које су се на њему налазиле. У црквеној архиви не постоје подаци ко га је направио, као ни име иконописца који је радио иконе на њему. Све иконе урађене су у византијском стилу, у техници темпера на дрвету, али су веома оштећене, јер је дрво временом доста пропало.

Прелиминарним конзерваторским испитивањима икона са иконостаса утврђено је да иконе „имају трагове активне и пасивне црвоточине, са делимично подклубученим и отпалим деловима бојених слојева и подлоге. Им-прегнациони слој и подлоге испуцале у мрежу ситних кракелура, делимично искривљене са тенденцијом отпадања. Бојени слојеви са деформацијама и оштећењима доњих структурних слојева. Заштитни слојеви од танких неуједначених слојева са изразито запрљаним површинским слојем, траговима чишћења и накнадних премаза. Позлата истањена, са слојевима злата и шлаг метала и пожутелим заштитним слојевима са траговима чишћења, накнадним премазима бронзе“.¹⁰⁴ Тренутно стручна лица Високе школе СПЦ, Академије СПЦ за уметност и конзервацију обављају даља конзерваторска испитивања и изводе рестаураторске радове, уз финансијску помоћ Министарства вера РС.

Иконе са иконостаса могу се сврстати у три целине, које се помало стилски разликују и које упућују на могућа три аутора. Прву групу чине велике

¹⁰⁴Проф. мр Јован Пантић, *Предлої (елаборайї) за извођење конзерваторских и реставраторских радова на иконама цркве Вознесења Госїодњеї у Кучеву*, Висока школа СПЦ Академија за уметност и конзервацију СПЦ, Београд, 2010.

престоне иконе, царске двери, северне и јужне двери. По неким изворима, могући аутор може бити Живорад Павловић, који је аутор икона из цркава у окружењу и који се стилски и временски уклапа у ову претпоставку.¹⁰⁵ Другу групу чине празничне иконе, а трећу иконе са представама апостола.¹⁰⁶

На царским дверима иконостаса налазила се икона Благовести — јужно крило двери, овал, величине 24 цм × 71 цм, икона Богородице, са чије је горње стране Св. јеванђелист Матеј, неправилни овал, величине 24 цм × 27 цм, са чије доње стране је Св. јеванђелист Лука, неправилни овал, величине 23 цм × 24,5 цм, а на врху се налази медаљон Недремано око. Укупна величина јужног крила двери јесте 47 цм × 197,2 цм. Северно крило двери, Св. архангел Гаврило, величина 25 цм × 71 цм, са чије горње стране је Св. јеванђелист Јован, неправилни овал, величине 25 цм × 27 цм, а са доње стране Св. јеванђелист Марко, неправилни овал, величине 23,4 цм × 25,5 цм. Укупна величина царских двери је 44 цм × 175 цм.

Са леве стране царских двери била је престона икона Богородице са Христом, величине 70,5 цм × 96,5 цм, а са десне стране престона икона Господа Исуса Христа, величине 70 цм × 95,5 цм.

На северним дверима била је икона Св. архангела Михаила, величине 82,9 цм × 161,5 цм, која је карактеристична по томе што Св. Архангел Михаило у војничком оклопу, са мачем у десној руци и теразијама у левој, стоји на умирућем човеку, који носи турски турбан. Из уста човека (који изгледа као Турчин) излази душа, а демон је хвата. Изнад Св. Архангела Михаила је Свевидеће око у троуглу.

На јужним дверима налазила се икона Св. Архиђакона Стефана, величине 78,1 цм × 159,5 цм. Св. архиђакон Стефан приказан је као млађи човек, у ђаконској одежди, у десној руци му је Јеванђеље, а у левој руци држи трикирије. Изнад ових икона налазиле су се још 26 иконе поређане у два реда. У првом реду биле су иконе Христових и Богородичиних празника, приближних димензија 38 цм × 48 см, и то: Рођење Христово, Сретење, Богојављење, Преображење, Улазак Христа у Јерусалим (Цвети), Нерукотворени образ, Васкрсење, Вазнесење, Света Тројица, Рођење Богородице, Ваведење, Благовести и Успење Пресвете Богородице. У другом реду налазила се једна икона Господа Исуса Христа и иконе дванаест апостола, приближних димензија 38 цм × 57 цм, и то: Св. апостол Павле, Св. апостол Андреј, Св. апостол Лука, Св. апостол Јован, Св. апостол Марко, Св. апостол Филип, Св. апостол Матеј, Св. апостол Јаков, Св. апостол Варнава, Св. апостол Петар, Св. апостол Тома и Св. апостол Симон. На врху иконостаса налазио се крст са Распећем Христовим, величине 96 цм × 109 цм, поред кога су се на преслицама налазиле иконе Богородице, величине 23,5 цм × 32,5 цм, и Св. Јована Богослова, величине 22 цм × 29,5 цм. Овај иконостас је сада растурен, а све иконе налазе се у Београду, на рестаурацији.

¹⁰⁵ *Истио.*

¹⁰⁶ *Истио.*

Да је првобитни иконостас у старијој цркви био шири, указује постојање још две иконе, величине 70 цм × 96 цм, које су биле део овог иконостаса. То упућује да је и олтар претходне цркве (из 1832) био већих димензија, мада нема података колика је била та претходна црква. Иконе Св. Јована Крститеља и Св. Николе са тог иконостаса данас су постављене на певницама у Цркви Св. Вазнесења Господњег у Нересници.

Нови иконостас постављен је у Цркви Св. Вазнесења Господњег у Кучеву марта 2010. Рам иконостаса је израђен од храстовог дрвета са богатим украсима у дуборезу. Рађен је по јединственом нацрту дуборесца Звонимира Стевића из Касидола, који је и израдио иконостас. Иконостас је широк 5,1 м, а висок 4,6 м.

Иконе на иконостасу рађене су на даскама од медијапана, у византијском стилу, са позлатом позадине листићима 22,5 карата. Радио их је Станоје Богићевић, зограф из Јагодине. Иконостас је рађен у складу са канонима цркве за израду иконостаса. На царским дверима налази се икона Благовести — јужно крило двери Богородица, величине 25 цм × 88 цм, северно крило двери Архангел Гаврило, величине 25 цм × 88 цм, а изнад царских двери је икона Вазнесења Господњег, величине 123 цм × 70 цм, јер је црква посвећена овом празнику. С десне стране налази се престопа икона Господа Исуса Христа, величине 52 цм × 132 цм, а са леве — престопа икона Пресвете Богородице са Христом, величине 52 цм × 132 цм. На северним ђаконским дверима је икона Св. Архангела Михаила, величине 45 цм × 92 цм, до које се налази икона Св. Николе, величине 40 × 124 цм. На јужним ђаконским дверима је икона Св. првомуч. и архиђ. Стефана, величине 45 цм × 92 цм, а до ње је икона Св. Јована Крститеља, величине 40 цм × 124 цм.

Изнад овог реда икона, у истој равни са централном иконом Вазнесења Господњег, налазе се на северној страни иконе Светих апостола, величине 37 цм × 33 цм, и то: Марка, Матеја и Петра, а са друге стране су иконе Светих апостола: Павла, Јована и Луке, исте величине. На врху иконостаса налази се крст са Распећем Христовим, висине 80 цм, поред кога се на преслицама, поред крста, налазе иконе Богородице и Св. Јована Богослова.

Иконостас је осветио епископ пожаревачко-браничевски Игнатије на Васкрсни понедељак 5. априла 2010.

Певнице су у цркви шестостране (тзв. грчке певнице). У богатом дуборезу од храстовине израдио их је Петар Филиповић из Жабара, 2004. године.

Парохијски дом

Стари парохијски дом у Кучеву саграђен је 1925. године. Он се налазио на северној страни црквене порте, крај саме оградe поред садашње зграде Месне заједнице Кучево, која је некада служила и као школска зграда. У њему су постојала два свештеничка стана. Срушен је 2003. године, јер је био у веома лошем стању и практично неупотребљив.

Пројекат за изградњу новог парохијског дома урадио је дипл. грађ. инж. Радослав Прокић из Крагујевца, 1991. године. С благословом Његовог преосвештенства епископа браничевског Саве почела је изградња новог парохијског дома. На црквеном плацу површине 51 а 67 м², димензије парохијског дома су 21,44 м × 12,3 м, површина приземља је 192,44 м², првог спрата 200 м², а поткровља 97,2 м². У приземљу се налази велика црквена сала, кухиња, три канцеларије и два мокра чвора. На првом спрату су два свештеничка стана, а у поткровљу има простора за још један стан.

Приземље је озидано 1995, урађена је бетонска плоча и постављена столарија. Први спрат је саграђен током 1996, поткровље 1997, а зграда је кровом покривена 1998. године. Епископ пожаревачко-браничевски Игнатије на празник Св. пророка Јеремије и Недељу мироносница — 14. маја 2000. осветио је црквену салу, а 24. октобра 2002. свештеничке станове на првом спрату. Парно грејање уведено је у свештеничке станове и канцеларије у јесен 2003. године. Спољашња фасада са изолацијом урађена је 2004. године. Сви радови су завршени највећим делом захваљујући добровољним прилозима верника.

Током 2004. године свештеничка канцеларија II пароха кучевачког опремљена је новим полицама за књиге, које је направио Предраг Дража Пантић, уз велико залагање Небојше Јанковића. У овој канцеларији смештене су књиге за читање, које је Црквена општина поседовала, а уложен је значајан труд да се набаве и нове књиге. На овај начин оформљена је црквена библиотека, из које верници могу да позајме књиге на читање. У библиотеци се чувају и старе богослужбене књиге.

Закључак

На територији кучевачких парохија током средњег века, постојало је неколико манастира и стара кучевачка црква на месту званом Селиште, крај реке Посушац. Ове светиње су током турске владавине порушене.

Претходна црква Св. Вазнесења Господњег у Кучеву саграђена је у време кнеза Милоша Обреновића, 1832. године. У јаком земљотресу, који се десио 1893. године, камени зидови цркве су веома испуцали, па је су је стручњаци прогласили за склону паду, те је до 1898. године порушена. Тада је започета изградња нове, садашње цркве, која је довршена и освећена од митрополита Димитрија 1910. године.

Црква је направљена у византијском стилу, крстолико са доминирајућом куполом у центру грађевине. Унутрашњи зидови били су делом прекривени живописом, који је због влаге оштећен. Године 2010. почели су радови на новом живопису. У цркви је био постављен стари иконостас из претходне цркве, израђен 1832. године. Тај иконостас је временом доста пропао, тако да је израђен и постављен нови, који је епископ пожаревачко-браничевски Игнатије осветио 5. априла 2010.

Црква Св. Вазнесења Господњег у Кучеву до 1958. године била је саборни храм намесништва Звишког, Браничевске епархије. На Светој Литургији

сабирао се у овај храм верни народ из неколико парохија: кучевачке, нересничке, шевичке, волујске, дубочке, раденачке. Данас у цркви Св. Вазнесења Господњег у Кучеву служе двојица свештеника, који припадају намесништву великоградиштанском са седиштем у Великом Градишту. Црквене прилике мењале су се током стогодишње историје, а црква и данас сведочи о православној исповедању вере народа овога краја у Спаситеља — Господа Исуса Христа. Из недеље у недељу овде се сабира верни народ на Литургији, што показује опредељеност за живот у заједници са Богом и веру у долазак Царства Божјег, коме неће бити краја.

Литература

Извори:

- *Лейоїис (сїоменица) ѱарохије кучевачке*
- *Лейоїис (сїоменица) ѱарохије ѱрве нересничке*
- *Зайисници одборских седница кучевачке црквене оїшїине*
- *Подаци о свешїенсїву у еїархији браничевској*, књигу установио епископ браничевски Хризостом, 1. фебруара 1953.

Литература:

- *Браничевски весник*, II/2, Пожаревац, 1934.
- Витковић, Гаврило, *Извешїај Максима Раїковића, Ексарха деоїрадскої мїшроїолиїа 1733*, Гласник Српског ученог друштва 56, Београд, 1884.
- *Владика Иїнаїије — десейї іодина на їрону браничевских еїискоїа*, Просветни одбор епархије пожаревачко-браничевске, Пожаревац, 2006.
- Вујић, Јоаким, *Пушешесївије їо Срдији*, Београд, 1901.
- Драговић, Мирко, „Црногорски свештеници у Браничевској епархији“, *Браничевски весник*, новембар-децембар, Пожаревац, 1935.
- Жујовић, Гордана, *Еїискої Хризосїом: живої и рад*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1990.
- Зиројевић, Олга, *Цркве и манасїири Пећке ѱаїријаршије до 1683. іодине*, Београд, 1984.
- *Извешїај звишкої кайешїана Мијаїла Ђорђевића кнезу Милошу од 15. децембра 1832. іодине*. АС – КК XXI, 1477.
- Јиречек, Константин, *Исїорија Срба I*, превео и допунио Јован Радонић, Београд, 1952.
- Јиречек, Константин, *Исїорија Срба II*, превео и допунио Јован Радонић, Београд, 1952.
- Каниц, Феликс, *Срдија — земља и сїановниїво од римскої доба до краја XIX века*, прва књига, Београд, 1987.

- Каниц, Феликс, *Србија — земља и сѣановниѣво од римскої доба до краја ХІХ века*, друга књига, Београд, 1987.
- Крстић, Александар, „Кучево и Железник у светлу османских тефтера“, *Истѣоријски часопис* XLIX (2002).
- Крстић, Александар, „Поседи манастира Дренче и Ждрела у Браничеву из времена кнеза Лазара“, *Истѣоријски часопис* LIII (2006).
- Лазић, Ант. „Насељавање и развитак насеља у средњем и горњем Пеку“, *Гласник Географскої друшѣтва* XXV, Штампa државне штампарије Краљевине Југославије, Београд, 1939.
- Лазић, Ант. „Режим Пека“, *Гласник Српскої Географскої друшѣтва* XXXI/2, Издавачко предузеће Народне Републике Србије, Београд, 1951.
- Милошевић, Радомир, *Српска ѣправославна еѣархија браничевска — шематѣизам 2003*, Пожаревац, 2003.
- Мирковић, Предраг, *Свѣиѣње Браничева-манасѣири, манасѣириѣа и свѣиѣ воде*, Београд, 2005.
- Митрополит Михаил, *Српска Црква у Књажевсѣву Србији*, Београд, 1874.
- Михаиловић-Крупезевић, Живадин, „Десет година од смрти Блаженопочившег Патр. Срп. Димитрија“, *Браничевски весник* VIII, април, Пожаревац, 1940.
- Младеновић, Александар, *Повелѣ кнеза Лазара: ѣтексѣи, коменѣари, снимци*, Београд, 2003.
- Младеновић, Бен, Јацановић, Драган, *Насеља Браничева, ѣеографско-археолошко-истѣоријска моноѣрафија*, Пожаревац, 2002.
- Момировић, П. „Истѣорија Браничевске епархије“, *Браничевски весник* VII, мај–јун–јул, Пожаревац, 1939.
- Момировић, П. „Истѣорија Браничевске епархије“, *Браничевски весник* VII, авг.–септ.–октобар, Пожаревац 1939.
- Николић, Милорад, *Моноѣрафија Кучева и Звижда*, Кучево, 1997.
- Новаковић, Стојан, *Законски сѣоменици српских држава средњеї века*, Београд, 1912.
- Пантић, Јован, *Предлої (елаборатѣи) за извођење конзерватѣорских и ресѣтауратѣорских радова на иконама цркве Вазнесења Госѣодњеї у Кучеву*, Висока школа СПЦ Академија за уметност и конзервацију СПЦ, Београд, 2010.
- Пирх, Ото Дудислав, *Пуѣовање ѣо Србији у ѣодини 1829*, превео с немачког др Драгиша Мијушковић, Просвета, Београд, 1983.
- Руварац, Димитрије, *Миѣрополија деоѣрадска око 1735*, Београд, 1905.
- Стојаковић, Момчило, *Браничевски ѣефѣтер*, Београд, 1987.
- Стојановић, Љубомир, *Сѣари српски зайиси и најѣисис*, књ. 1, Београд, 1902.

- Ризнић, Михаило, *Старински остаци у срезу звишком (окр. њожаревачки)*, Старинар V, Београд, 1888.
- *Хришћански Весник V*, Београд, 1883.
- *Црква — Календар Српске Православне Патријаршије за пресїуїну 1936. год.*
- *Црква — Календар Српске Православне Патријаршије за 1939. год.*
- *Шематизам источно православно српске патријаршије по њодацима из 1924. године*, Издање Св. Архијерејског Синода, Срем. Карловци, Српска манастирска штампарија, 1925.
- „Шематизам православно епархије браничевске са седиштем у Пожаревцу, према стању концем маја 1930“, прилог бр. 3 *Службеної гласника* за год. 1930.

Sanja Nikolić

Kučevo

The Church of the Holy Ascension of the Lord in Kučevo

In the course of Middle Ages, on the territory of parishes of Kučevo, there were several monasteries and an old church in the place called Selište, near the river Posušac. During the reign of the Turks these sanctuaries were pulled down.

Previous church of the Holy Ascension of the Lord in Kučevo was built during the reign of the Duke Miloš Obrenović in 1832. In the strong earthquake which happened in 1893, the stone walls of the church cracked so much that the experts proclaimed it to be inclined to fall, hence by the year of 1898 it was pulled down. During that period the building of the new, current church started, and it was accomplished and consecrated by the Mitropolitan Dimitrije in 1910.

The church was built in the byzantine style, cross-shaped with the dominating dome in the middle. The interior walls were partially covered by icons, which were damaged by the damp. In the year of 2010 works on the icons started. An iconostasis which was built in 1832 from the previous (old) church was placed there. The iconostasis decayed in time, so the new one was built and placed inside the church and it was consecrated by the Bishop of Požarevac and Braničevo, Ignatius, on April 5th, 2010.

Up to 1958 The Church of the Holy Ascension of the Lord in Kučevo was the cathedral church of regency of Zvižd, diocese of Braničevo. People from several parishes gathered in this temple on the Holy Liturgy: from Kučevo, Neresnica, Ševica, Voluja, Duboka, Radenka. At present there are two priests that serve the Holy Liturgy in this church. They both belong to regency of Veliko Gradište. In the course of centerian history, the ecclesiastical events have been changing and even today the church testifies of the orthodox creed of people of this part of Serbia in the Savior — Lord Jesus Christ. Every Sunday on the Holy Liturgy people gather in the church, showing determination to live in the Community with the Lord and belief in the coming of the never-ending Kingdom of the Lord.

Key words: Kučevo, Zvižd, liturgical community, parish.